

قوه قضائیه؛

شاخص فساد، شاخص فضای کسب و کار

نویسنده:

سید مهدی سدیدی

پرسیده و پاسخ‌ها را در محاسبه شاخص اعمال می‌نمایند. آشنائی با فضای سوال‌های بحث شده می‌تواند ما را با حوزه‌های بررسی و در واقع ماهیت رتبه تخصیص یافته آشنا نماید. سازمان شفافیت بین‌الملل بر اساس موارد ذیل کشورها را رتبه‌بندی می‌نماید:

- رسیدگی غیر مؤثر به مسائل مربوط به منافع عمومی
- سیاست‌های ناهمگون و نامناسب نسبت به منافع عمومی
- تصمیمات و سیاست‌هایی که قابلیت تبدیل به سوء جریان توسط فساد را دارد
- امکان و میزان تعلق منافع عمومی به گروه خاص
- سوء استفاده ادارات دولتی برای استفاده‌های مالی خصوصی
- سوء استفاده ادارات دولتی برای استفاده‌های مالی حزب سیاسی
- امکان و توانائی دولت‌ها برای برقراری آئین‌نامه‌های اجرایی که شرایط را برای فساد آماده می‌نماید

- قوانین مربوط به فساد و چگونگی کشف و مبارزه با فساد
- نحوه پوشش رسانه‌ها و تأثیر آنها در مورد فساد
- وجود رشوه خواری و فساد در اقتصاد کشور از نظر کارآفرینان و صاحبان صنایع
- میزان رشوه پرداختی توسط صاحبان صنایع و بنگاه‌های تجاری که ناچاراً این بنگاه‌ها در زمینه‌های: صادرات و واردات، مالیات سالانه، قراردادهای عمومی، تأثیرگذاری بر قوانین و سیاست‌ها و آئیننامه‌ها و تأثیرگذاری بر تصمیمات قوه قضائیه می‌پردازند. پاسخ‌ها از شماره ۱ (خیلی زیاد) تا ۷ (خیلی کم) نمره‌بندی می‌شود.

حاصل این مطالعه وضعیت ایران از سال ۱۳۸۲ تا ۱۳۹۲ را به شرح جدول (۱) نشان می‌دهد: نقش قوه قضائیه در این وضعیت و تغییر آن، و تأثیر تغییر این شرایط بر اقتصاد کشور، موضوعی است که جای دقت و تأمل فراوان دارد. حتی نگاه سطحی به سولاتی که جایگاه ایران در شاخص فساد را تشکیل داده است یادآور رابطه مأموریت‌های قوه قضائیه با موارد طرح شده است. بی‌شک هر چه قوه

با معرفی شاخص فساد و کسب و کار و نگاهی به جایگاه ۱۴۴ و ۱۵۲ ایران در دنیا می‌توان به بررسی نقش قوه قضائیه در رقم خوردن این وضعیت پرداخت. بایان جزئیات این دو شاخص و تحلیل‌های مربوطه باید گفت که نقش سیستم قضائی در وضعیت فساد و کسب و کار بسیار جدی و حتی اثرگذارتر از دولت است.

این یادداشت به زعم خود نقش قوه قضائیه در دو شاخص مهم بین‌المللی را مورد بررسی قرار می‌دهد؛ شاخص فساد اداری و اقتصادی و شاخص سهولت کسب و کار. این یادداشت به ارائه یک تصویر خواهد پرداخت و با توجه به ظرافت قضاوت در این مورد، بدون هیچگونه پیش‌داوری تنها به طرح موضوع کفایت نموده و خوانندگان خود را در معرض داوری قرار می‌دهد. در خاتمه باید این دو گزاره روشن گردد: «رابطه عملکرد قوه قضائیه با شاخص فساد اقتصادی و شاخص فضای کسب و کار؛ و میزان تأثیر قوه قضائیه بر بهبود این دو شاخص»

۱. شاخص فساد اداری و اقتصادی:

قوه قضائیه را بر اساس فلسفه و مأموریت آن می‌توان اصلی‌ترین دستگاه مقابله با فساد در کشورها دانست. قوه‌ای که کارکرد مطلوب آن وضعیت بغرنج فساد سیستماتیک و غیر سیستماتیک در هر کشوری را تغییر داده و جامعه‌ای سالم به ارمغان می‌آورد. نقش فساد اداری و اقتصادی و تأثیر آن بر توسعه نیافتگی و انحطاط کشورها نیز به حدی واضح و تأکید شده است که تبدیل به یک قانون مورد قبول تمامی نظام‌های خردگرایی جهان گردیده است و اختلاف نظری در آن وجود ندارد. سازمان بین‌المللی شفافیت بر اساس همین اصل بدیهی اقدام به رتبه‌بندی کشورها بر اساس شاخص ادراک فساد می‌نماید. این سازمان با بهره‌مندی از ۱۲ منبع معتبر بین‌المللی قریب به ۱۷۰ کشور دنیا را مورد واکاوی قرار می‌دهد. در متدولوژی این فرآیند هر کدام از منابع ذکر شده به فراخور تخصص خود سولاتی را از کارآفرینان، صاحبان صنایع، تحلیل‌گران و کارشناسان مقیم هر کشور

رتبه ایران در شاخص فساد اداری و اقتصادی (جدول ۱)		
رتبه در حدود ۱۷۰ کشور	سال	
۷۸	۱۳۸۲	۲۰۰۳
۸۹	۱۳۸۳	۲۰۰۴
۸۸	۱۳۸۴	۲۰۰۵
۱۰۵	۱۳۸۵	۲۰۰۶
۱۳۱	۱۳۸۶	۲۰۰۷
۱۴۱	۱۳۸۷	۲۰۰۸
۱۶۸	۱۳۸۸	۲۰۰۹
۱۴۶	۱۳۸۹	۲۰۱۰
۱۲۳	۱۳۹۰	۲۰۱۱
۱۳۳	۱۳۹۱	۲۰۱۲
۱۴۴	۱۳۹۲	۲۰۱۳

رتبه ایران ۱۴۴ و هم تراز با کشورهایی مانند کامرون، گینه، آنگولا و قرقیزستان

قضائیه وظایف خود را مطلوبتر به انجام برساند وضعیت کشور در رتبه ادراک فساد بهبود خواهد یافت. بی تردید در خصوص اکثر موارد ذکر شده مستندات تقنینی و جزاء و جرایم ویژه ای در نظر گرفته شده است بنابراین شاید بتوان کارآمدی قوانین موضوعه را با تغییر این جایگاه در ارتباطی پیوسته دانست.

۲. شاخص فضای کسب و کار:

بانک جهانی هر ساله گزارشی از فضای کسب و کار کشورهای دنیا منتشر می نماید. رتبه ۱۵۲ از ۱۸۹ کشور جایگاه ایران در گزارش ۲۰۱۴ این نهاد می باشد. سوای از نقدهائی که بر این گزارش ها وارد است (اعم از روش های جمع آوری و بازنگری های میان دوره ای) آنچه اهمیت دارد اعتبار این گزارشات در سطح بین الملل می باشد. این گزارشات به عنوان منبع معتبری برای فعالان اقتصاد به خصوص سرمایه گذاران به حساب می آید. خروجی های این گزارشات -درست یا غلط- منبع تدوین سایر گزارشات و برنامه ریزی ها خواهد بود. پس ضروری است با دقت به این گزارشات پرداخته و آنها را مورد

تحلیل قرار داد. گزارش فضای کسب و کار به بررسی ۱۰ شاخص ذیل می پردازد: سهولت شروع کسب و کار، ثبت مالکیت، حمایت قضائی از سرمایه گذاران، اجرای قراردادهای، انحلال یک فعالیت، اخذ مجوز ساخت و ساز، دسترسی به انرژی الکتریکی، اخذ اعتبار مالی، پرداخت مالیات و تجارت فرامرزی. از میان ۱۰ شاخص ذکر شده ۵ شاخص اساسی ذیل رامی توان به گونه ای در حوزه مأموریت قوه قضائیه دانست:

در توضیحی اجمالی شاخص های فوق را می توان بدین شرح معرفی نمود:

شروع کسب و کار: این شاخص چهار عامل تعداد دفعات مراجعه یک متقاضی، مدت زمان، هزینه و حداقل سرمایه برای ثبت یک شرکت معمولی را نشان می دهد.

ثبت مالکیت: فرآیندهای قانونی ثبتی مربوط به نقل و انتقال یک ملک تجاری، مدت زمان و هزینه آن **حمایت از سرمایه گذاران:** میزان حمایت قانونی از سهامداران زیر ۱۰ درصد یک شرکت بورسی در سه زمینه افشای اطلاعات، مسوولیت مدیر و سهولت شکایت از مدیر

اجرای قراردادها: کارآیی نظام قضایی برای الزام به اجرای یک قرارداد به ارزش ۱۴۳ میلیون ریال (معادل دلاری پرونده مفروض برای همه اقتصادها) در سه مولفه تعداد مراحل، مدت زمان و هزینه مرتبط با تشکیل پرونده، دادرسی و اجرای حکم ارزیابی می شود.

شاخص انحلال یک فعالیت: مراحل، مدت زمان و هزینه از ابتدای تشکیل پرونده برای تعطیل کسب و کار (اعلام ورشکستگی) تا تسویه حساب کامل با طلبکاران، هزینه های قانونی در مراحل مختلف و میزان مطالبات اخذ شده توسط طلبکاران

نیمی از آنچه که در دنیا تصویر فضای کسب و کار ایران را نمایش می دهد ماحصل فعالیت قوه قضائیه است. فرآیندهای سازمان ثبت و نظام دادرسی کشور در جایگاه ایران در هر یک از شاخصهای فوق تأثیر بسزائی دارد.

سوای از این تأثیر مستقیم، بر هیچ کس پوشیده نیست که فضای عاری از فساد و ناراستی به چه میزان در توسعه فعالیت های اقتصادی مؤثر است.

شاخص های کسب و کار مرتبط با قوه قضائیه؛ ۵ شاخص و رتبه های مربوطه

سال	سهولت شروع کسب و کار	ثبت مالکیت	حمایت قضائی از سرمایه گذاران	اجرای قراردادها	انحلال یک فعالیت	رتبه کلی ایران	تعداد کشورها
۲۰۰۷	۶۶	۱۴۱	۱۵۸	۵۴	۱۱۰	۱۳۱	۱۷۸
۲۰۰۸	۷۷	۱۴۳	۱۵۸	۵۷	۱۱۸	۱۳۵	۱۷۸
۲۰۰۹	۷۳	۱۵۲	۱۴۶	۵۴	۱۰۹	۱۳۴	۱۷۸
۲۰۱۰	۴۸	۱۵۳	۱۶۵	۵۳	۱۰۹	۱۳۷	۱۷۸
۲۰۱۱	۴۲	۱۵۹	۱۶۶	۴۸	۱۱۷	۱۴۰	۱۸۳
۲۰۱۲	۵۰	۱۶۵	۱۶۷	۵۴	۱۲۵	۱۴۴	۱۸۳
۲۰۱۳	۸۷	۱۶۵	۱۵۰	۵۳	۱۲۶	۱۴۵	۱۸۵
۲۰۱۴	۱۰۷	۱۶۸	۱۴۷	۵۱	۱۲۹	۱۵۲	۱۸۹

ادامه از صفحه ۱۷

بررسی وضعیت محیط کسب و کار ۰۰۰

گذشته تغییر نداشتته است.

ورشکستگی و تعطیلی بنگاه های کسب و کار رتبه ایران از لحاظ ورشکستگی و پایان یافتن یک فعالیت تجاری ۱۳۸ عنوان شده است. این رقم برای سال گذشته ۱۳۷ بوده است.

هر کارگاه اقتصادی در ایران ۴.۵ سال زمان می برد تا تعطیل شود. نرخ احیاء و تجدید حیات اقتصادی نیز از ۱۸.۹ درصد به ۱۹.۵ درصد افزایش یافته است.

پیشنهادها و نتیجه گیری

محیط کسب و کار، در واقع متغیرهای برون زای مؤثر بر کسب و کار بنگاه ها است و با توجه به مطالب گفته شده مشخص می شود که با وجود

پیشرفت در برخی شاخص ها، در مجموع وضع به رعایت آن

کسب و کار و قدرت رقابت پذیری ایران در مقایسه با سایر کشورها، همچنان به نسبت ضعیف است. به طوری که عدم ثبات در اقتصاد کلان، زمینة آغاز و انحلال کسب و کار

فقدان امنیت اقتصادی و ناکارآمدی نظام تامین مالی از جمله اصلی ترین موانع و چالش های فراروی محیط کسب و کار و سرمایه گذاری در ایران به شمار می آیند. براساس مطالب ارائه شده، پیشنهادها و نتیجه گیری مباحث فوق به صورت خلاصه بدین گونه ارائه می شود:

- مطالعه اجزای شاخص وضعیت کسب و کار کشورهای موفق (به ویژه کشورهای همسایه) به منظور یافتن راه حل هایی برای بهبود فضای کسب و کار در ایران

- آیین نامه های اجرایی این قانون

منبع:

- مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی

- گزارش ۲۰۱۵ محیط کسب و کار بانک جهانی

- توافق ایران